

H 6079

Printer of Hundorn (Marx Ayrer?): 1494-1496.

NEGLIGENTIAE et defectus in missa contingentes.

Gothic Letter, 4 leaves, 35 lines to a full page.

Illustrated with a curious title-cut of a priest celebrating Mass, while a mouse nibbles at the consecrated host and a fly falls into the chalice, which is spilling over. In the upper corners of the cut are the letters M. R. Lombardic woodcut initials on 1a and 1b.

4to. Bound in a vellum leaf from a service book printed in red and black.

Erfurt, [Printer of Hundorn (Marx Ayrer?),] 1494.

An anonymous tract of admonition to priests on the subject of the proper care of the sacred elements, so that the bread should always be sweet and the wine kept clean, etc.

A very scarce book from a rare Erfurt press; with an unusual title-cut, and colophon giving place and date of impression. The anonymous printer is called after the Hundorn: *Epistolae* 1494, which was printed at Erfurt with types subsequently used there by Heidericus and Marx Ayrer. It has not been decided whether the press was worked by the two Ayrsers.

The title and heading on 1b are printed in a Church type. The text is in a small Gothic with a peculiar M (Haebler's M¹⁰¹), which is found besides only in types used by Paul von Hachenburg at Erfurt, Johann Otmar at Reutlingen, and Jean Dupré at Lyons.

The first and last pages soiled, and one small wormhole through the text, otherwise in good condition.

¶ Hain 6079. Schreiber 4659. Hawkins 163. Not in Proctor. No copy in the British Museum.

Isidore M. Banton For.
Feb. 14, 1937
58

Negligentie et defectus in missa contingētes.

Calix vacuus.

¶ Si sacerdos post cōsecrationē hostie ⁊ ante lectionē verborū cōsecratōis calicis. lecto illo canonis Si i modo ⁊ c. percepit calicē oīno esse vacuū. statim infundat vinū. et reincipiat illud canonis Si i mō postq̃ cena tū est ⁊ c. Sed si ex inaduertētia añ q̃ innotuit ei calicē esse vacuū legit vba cōsecratōis scz hic est enī calix ⁊ c. pcedat de nouo ad calicis cōsecratōz ab illo passū icipiēdo si i mō vt sup̃
Gutta calici adherens.

Si sacerdos añ calicis cōsecrationē viderit aliquā guttā vini vl' aque interi⁹ calici adherētē. tergat calicē cū digito. pāno lineo circūuoluto. vel faciat ip̃az descēdere ad vinū qđ est in calice Et caueat ne hāc guttā cōsecrare intēdat. p̃sertim si dubitat an sit gutta vini vl' aque Si vero post cōsecrationē. calicis guttā viderit adherere calici. tūc nullo modo faciat hāc guttā descēdere ad vinū in calice. sed cū digito vt p̃dictū est. abstergat. Dñ in p̃paratiōe calicis caute respiciēdū est ne ita pmittantur gutte adherere calici sed statim abstergantur

Sola aqua in calice.

Si sacerdos pcepit añ cōsecrationē calicis in calice esse solā aquā absqz vino. tūc effundat aquā et recipiat de nouo vinū et aquā et pcedat ad cōsecrationē incipiēdo ibi Si i modo. Si vero post cōsecratōz calicis. et añ immissionē pticule. si i ter effūdat aquā vt sup̃. et pcedat ad cōsecrationē calicis. incipiendo ibi Si i modo ⁊ c. Si vero post sumptionē corpis añ tū sumptionē calicis hoc pcepit caute recipiat pticulā hostie i calicē missaz. et ponat. ad aliū calicē vel ad patenā. a q̃ vero que est i calice fundat ad aliud mūdū vas. deinde recipiat nouā hostiā et infūdat vinū cū aqua in calicē. et reincipiat ab illo loco. Qui pridie q̃ pateret ⁊ c. et psequēter procedat cōsecrādo tā nouā hostiā q̃ calicē. sine elenatione tñ. et postea more cōsuetō sacra mentū sub vtraqz sp̃e sumat. Deīū sumat etiā illā pticulā quaz in alio calice vl' in patena reseruauit. et hoc añ sumptionē ablutidīs. Tandē poterit aquā que

prius fuit in calice cū vino nūc supinfuso p ablutōe sumere²
Si aut pcepit nudā et puram aqua esse in calice primo post
sumptionē calicis. recipiat nouā hostiaz et aliud vinū cuz aq̄
et reincipiat ibi Qui pridie q̄ zc. consecrādo virūqz et con-
suetō modo pcedēdo. sine in eleuatōe sacramēti. Deinde
sub vtraqz spēumat. nō obstante q̄ nō sit ieiun⁹. ppter sum-
ptionē aque q̄ erat in calice Nam pceptū de pfecione sacra-
mēti ē maioris pōderis. q̄ vt hoc sacramētū a ieiunis sumat

Aqua pbificalis apposita.

Aqua apponēda vino nō debet esse aq̄ artificialis vt rosacea
vel cōsilis. nec sufficit q̄ aqua vino apponat qñ vinū adhuc

Acetū. vel vinū acetosuz i calice est in dolio

Si vinū oīno factū est acetosuz. de ipso sacramētū nullaten⁹
confici p̄t. Si vero nō oīno cōuersuz est in acetosuz sed est
in ea via corruptiōis vel acescendi de ipso cōfici p̄t sed gra-
uiter peccat pficiēs. ppter irreuerētiā sacramēti. Quare si sa-
cerdos añ cōsecrationē calicis inuenerit vinū esse i via ace-
scendi. sed nō dū oīno factū acetū. nō debet cū tali celebrare
nisi forte i magna necessitate Si aut hoc pcepit post p̄secra-
tionē pcedat i missa et doleat de irreuerētia Si vō inuenerit
vinū oīno factū acetū. nihil est confectū. quare effundat vinū
tale ad aliū calicē. et recipiat nouā hostiā et infundat vinū et
aquā de nouo consecrādo virūqz sicut pri⁹ dictū est de aqua
Si vero non p̄t haberi aliud vinū qd̄ de nouo infundat. su-
mat corp⁹ xp̄i pcedendo i missa. et agat penitentiā de tali ne-
gligētia tanq̄ de sacrilegio ppter imperfectionē sacrificii.

Solum vinum in calice.

Si sacerdos aquā nō esse appositā vino recordat añ cōsecra-
tionez calicis. tūc infundat aquā et pcedat i missa. Si vero
hoc p̄mo aduerterit post p̄secrationē calicis. tūc nullo modo
fundat aquā ad sacramētū. qz aqua nō est de necessitate sa-
cramēti. sed pcedat i missa z doleat de negligētia. Mustū
Vinum debet esse naturale de vite. nec mustū nimis recens.

Musca vel aranea in calicem cadens.

Si musca vl' aranea in calicē ceciderit. et hoc inno meritis ante

cōsecrationē calicis. tūc vinū qđ est in calice cū aranea totūz
effundat. et aliud de nouo infūdat ⁊ in cōsecrationē procedat
Si vō post cōsecrationē calicis id cōrigerit. caute capiat aīal
ex calice. ⁊ sacramētū sumat. nisi venenū fuerit imissū. qđ si vi
derit venenū imissū tūc nullo mō dī sacramētū calicis su
mere. nec etiā aliis dare. ne calix vite vertat ī mortē Sed dī
īp̄m in vase ad hoc apto cū reliquiis reseruare. Deīn aīal
p̄dictū dī diligēter abluere. postea cōburere ⁊ cineres cū ablu
tiōe in sacrariū mittere. Et posterius ne sacrificiū remaneat
incōpletū. altari. ⁊ calice pri⁹ de veneno lotis. fundat aliud vi
nū cū aqua in calicē. et reincipiat ab illo loco canonis Sīlī
mō ⁊ c. et sacrificiū pficiat. Si vero post sumptionē corp̄is
⁊ post immissionē p̄ticl̄e. ante tū sumptionē calicis. aīal vene
nosuz. v̄l aliqđ aliud aīal abhoiabile in calicē ceciderit. fiat
de aīali sicut iā dictū est. Sed sacramētū p̄pter venenū for
tassis imissū in vastulo apto p̄ reliquiis seruet̄. Deīn reci
piat sacerdos nouā hostiā ⁊ aliud vinū cū aqua. ⁊ reincipiat
ibi Qui p̄die. faciēdo sīlīr sicut sup̄ dictū est. qñ post cōsecre
hostia in calicē cadēs ⁊ tionē pura aq̄ fuerit ī calice
Si p̄pter frigus v̄l ex aliqua alia negligētia hostia aī fracti
onē v̄l post in calicē ceciderit. nō dī sacerdos p̄pter hoc aliā
hostiā de nouo cōsecrare. sed p̄cedat ī canone et postea siml̄
sumat corpus et sanguinē in calice. Nec ex hoc qđ nō tantūz
vna pars mītritur in calicē. fit impfectio sacramenti.

Dinum congelatum in calice.

Si sacerdos aī calicis cōsecrationē vinū qđ in eo est inuene
rit cōgelatū. nō dicat v̄ba cōsecrationis sup̄ ip̄m. donec fuerit
plene resolutū Si aut̄ p̄ ignorāciā vel negligentia calicē cō
gelatū cōsecrauerit. v̄l iuenerit se cōsecrasse. de negligētia mor
doleat. et p̄cedat qđ vere calix cōsecrat⁹ est cū vinū cōgelatū
et nō congelatū non differāt scđm esse.

Particule in corporali inuente.

Si in corporali sacerdos iuenerit p̄ticl̄as de hostia consecrata
sumat eas cū patena anteq̄ ablutioz recepit. Si vō eas iuc

nerit post sumptionē ablutiōis. tūc eas nō recipiat. cū non sit
ieiunus sed referuet eas in corpali iloco honesto vsqz in cra
stinū vel ialiū diē Et si cert⁹ est qd fuerūt de hostia p̄secrata
tūc in crastino aū sumptionē ablutionis cū reuerentia debita
easumat Si vero dubitet an sint de hostia cōsecrata vl' nō
tūcumat eas sub conditione eis honorē exhibendo.

Sanguis stillans. vel effusus de calice.

Si stilla sanguis de calice ceciderit sup̄ tabulā. vel aliū locū si
nō fuerit ibi tabula sub pedib⁹ sacerdotis. tūc sacerdos lam
bat tabulā vel locū cū lingua. et guttam sanguinis sicumat.
Tabula aut sup̄ quā sacramētū cecidit radi d⁹ a sacerdote vl'
dyacono. et qd ex hoc collectū fuerit p̄buri debet. et cineres
iuxta altare recōdi. Possūt tū rasio huiusmodi et cōbustio
differri vsqz post missā. sed sacerdos sūme caueat ne locū istū
anteq̄ radať pedib⁹ conculcet. aut maculet aliquo mō. Silis
mod⁹ quo ad rasionē etiā tenend⁹ est si hostia ceciderit supra
terrā. Si aut sup̄ altare nudū et p̄secratum calix stillauerit
sorbeat sacerdos stillā in toto inquātū poterit Si vō supra
altare nudū et nō cōsecratū ceciderit. mod⁹ qui de tabula su
pradict⁹ est obseruet. Si vero aliqua gutta sanguis sup̄ cor
pale vel supra pallā. vl' supra linteamīa altaris vl' supra casu
lā. aut aliud vestimētū sacerdotis ceciderit. sacerdos sine mo
ra locū tactuz lābat etiā ingluciēdo et sacramētū quātū pote
rit extrahat. et cū residuo qd ī calice remāsīt tpe suo p̄cedat
Si aut oīno nihil ī calice post ipsi⁹ euerfionē remāsīt. vt ali
quid possit ī calicē recolligi. lābat et sugat sacerdos de cor
porali vel palla absqz mora quātū poterit. etiā inglutiēdo et
p̄cedat ī missā. Ipe quoqz sumptiōisumat hostiā tū et p̄
fectū et cōpletū sacramētū se credat sumpsisse licet ordo cō
suetus ⁊ debit⁹ ī hoc casu nō potuit observari ex eo qd pri⁹
sūpsit sanguinē. Sz si loc⁹ corporalis vestimēti vl' palle sit ma
didat⁹ gutta sanguinis trib⁹ vicibus lauari d⁹. supposito ca
lice. et aqua ablutionis iuxta altare condatur vel sacerdos
ipazumat. nisi p̄pter abhoiationē hoc dimittere iudicauerit

Potest in ista trina lotio differri usque post missam. Pars autem
linthei. palle. corporalis. vel vestimenti super quam cecidit gutta sanguinis
post trina ablutionem. abscindatur comburatur et cinis in altare

Euomens sacramentum.

ari condatur.

Si a casu quis euomeret sacramentum. talis vomitus cremari debet
et iuxta altare recondi. Diligenter in aduertendum est. quod si ibi
dem reperiantur aliquae particule sacramenti. nullatenus cremari
debet sed reuerenter observande sunt vel sumende. quia remanentibus
speciebus remanebit et corpus christi.

Hostia ordeacea vel fracta.

Si quis infra missam scilicet ante benedictionem considerauerit. hostiam
non esse triticam. Si hoc notauerit ante consecrationem. et ante sumptionem
deponat hostiam huiusmodi et aliam triticam et integram
apponat. et eandem consecret incipiendo ibi. quam pridie. Si vero
post consecrationem id notauerit.umat novam hostiam. eandem consecrando.
et reincipiendo ibi. quam pridie. Et tunc sumptionisumat
sacramentum de nouo consecratum. post hoc etiamumat primam
hostiam. Si vero id deprehenderit post consecrationem et sumptionem
ponat aliam hostiam et eam de nouo consecret reincipiendo
ibi. Quam pridie. et postea eamumat tunc sumptionis non obstante
quod non sit ieiunium. quia preceptum de perfectione sacramenti est maioris
ponderis quam ut a ieiunioumat. Si grana alterius speciei
sint admixta tritico in tanta quantitate. quod aliam speciem constituunt
vel etiam medium. non potest ex pane tali perfici sacramentum Ex modica
tamen quantitate non impedit consecratio.

Panis fermentatus vel azymus corruptus.

Sacerdos conficiens in fermento vel in azymo panem corrupto licet
grauiter peccet propter irreuerentiam sacramenti. vere in conficit.
Si vero panis intus sit corruptus quod in eo defecerit species
panis. sic videlicet quod continuatio est soluta. et alia necessaria ab

Omittens aliquam necessaria.

clara nullatenus perficitur

Si sacerdos probabiliter recordatur se aliquam omisisse. quam non sunt
de necessitate sacramenti. non debet ea resumere. immutando ordinem sacrificii.
sed debet ulterius procedere Et si non recorderetur se dixisse
omnia que in consecratione ceterum dicuntur. non debet ex hoc turbari. quia

non oim recolit q̄ multa dicit. Si vero cerr⁹ sit se omisisse
aliqđ eoz q̄ sunt de necessitate sacramenti. scz formā conse-
crationis dz resumere formā. Dñ omittens coniūctionez eni
qz non est de nccitate sacramēti. pficit sed m̄ grauiter peccat

Intentio consecrantis qualis esse debeat.

De nccitate requirit̄ intentio consecrātis. scz q̄ sacerdos in-
tendat facere hoc qđ xpūs fecit ī ecclīa. Et licz studiosē cura-
re debeat sacerdos vt actualēz adhibeat itentionē. non tamē
nccia est itentio actualis. sed sufficit habitualis. vt conficiat̄
scz q̄ sacerdos pri⁹ accedendo ad altare habuerit itentionē
faciēdi. hoc qđ facit ecclīa. et in v̄tute hui⁹ itentiōis p̄habite
pficit̄ sacramētū. dato q̄ p̄ aliā cogitationē occurrentē tpe
cōsecrationis ab huiusmōi itentiōe suspendat̄. Dñ Si sacer-
dos certū numez hostiarū intēdat cōsecrare. silr certā ptem
vini. et nō totū qđ est ante se. etiā segregādo p̄ intētionē hec
ab aliis. et p̄ter illa fuerint alie hostie. vl̄ alia portio vini. tūc
solū consecrat illa ad q̄ diuertit itentionē. Pueritas in-
tentiōis etiā tollit v̄tutē cōsecrādi. vi si aliqs intenderet ali-
qd delusorie agere. z nō intēderet pficere sacramētū Si vō
sacerdos intēderet conficere sacramētū. vt eo ad exteriora
vteret̄. pueritas hui⁹ intētiōis nō tolleret veritatē sacramēti

Ieiunium frangens.

Null⁹ sacerdos post cibū vel potū. quātūcūqz mīmū. post me-
diā noctē cōficere p̄sumat. vl̄ celebrare. et hoc dūmodo sum-
pserit p̄ modū cibi vel por⁹. qz si casualiter mīmū transgluti-
uerit. nō impedit cōmunio qz p̄ modū saluē que vitari nō p̄t
deglutitur. Si vero añ mediā noctez sit assumpt⁹ cibus vel
por⁹. p̄t cōicare. nec refert. vtz dormierit vel nō. vl̄ vtrū cib⁹
sit digestus vl̄ nō quātū ad rationē p̄cepti licet referat quo
ad rationē p̄cipientis quia tollitur deuotio.

Mentalis dispositio.

Interdict⁹ suspensus. excōmunicat⁹ etiā iniuste cōicare non
debet. Sliter habēs cōscienciā de peccato mortali. nisi pri⁹
contrit⁹ fuerit. etiā confessus. si assit copia confessoris Nec
sufficit contritio sine cōfessore. nisi immineat magna nccitas

cōmunicādi Si tamē sacerdos primo post consecrationē
recordeſ se comedisse vel bibisse. vel peccatū mortale perpe-
traſſe. Siſiter ſi meminerit ſe excōmunicatū eſſe. debet dole-
re et penitere cū pposito confitēdi abſolutionē petēdi. ⁊ ſa-
tisfaciendi. et ſic fructuoſe pōt ſumere ſacramētū. qz p inuiſi-
bilē pontificē abſolutionē cōſequet. Si vero añ cōſecrationē
alicui⁹ p̄dictoꝝ ⁊ memor fuerit. tuti⁹ ē vt miſſā inceptā deſerat

Egrotans ſacerdos.

Si ſacerdos poſt cōſecrationē infirmetur et nō habeat alia
hoſtia. nihilomin⁹ debet alius ſacerdos requiri qui miſſā cō-
pleat. Et debet hoſtiā diuidere. et vnā partē ipſe debet ſume-
re. aliā vero debet infirmo dare. Satuis naturalib⁹ nō debet
uari hoſtia nō conſecrata. ne detur occasio idolatrādi.

Pollutio nocturna.

Si cōtingit ex ſola diſpoſitione nature. et nō ex cogitatiōe p-
ua. nō impedit. Si vero accidit pollutio ex p̄cedēti cogita-
tione ſine delectatiōe et conſenſu. et cert⁹ quis de hoc fuerit
poterit cōmunicare. ſi neceſſitas aut alia cauſa vigeat. Si
autē puenit pollutio ex cogitatiōe praua. cū delectatione et
cōſenſu tūc abſtinendū eſt a cōmunionē et celebratiōe. Eodez
modo iudicandū eſt de pollutiōe procedēte ex cibo et potu.
Similiter etiā de pollutione proueniēte ex illuſiōe diabolica
Vnde qñcunqz cauſa pollutionis fuerit peccatū mortale. et

Noua ſpēs apparēs ī ſacramēto ⁊ ipſa pollutio

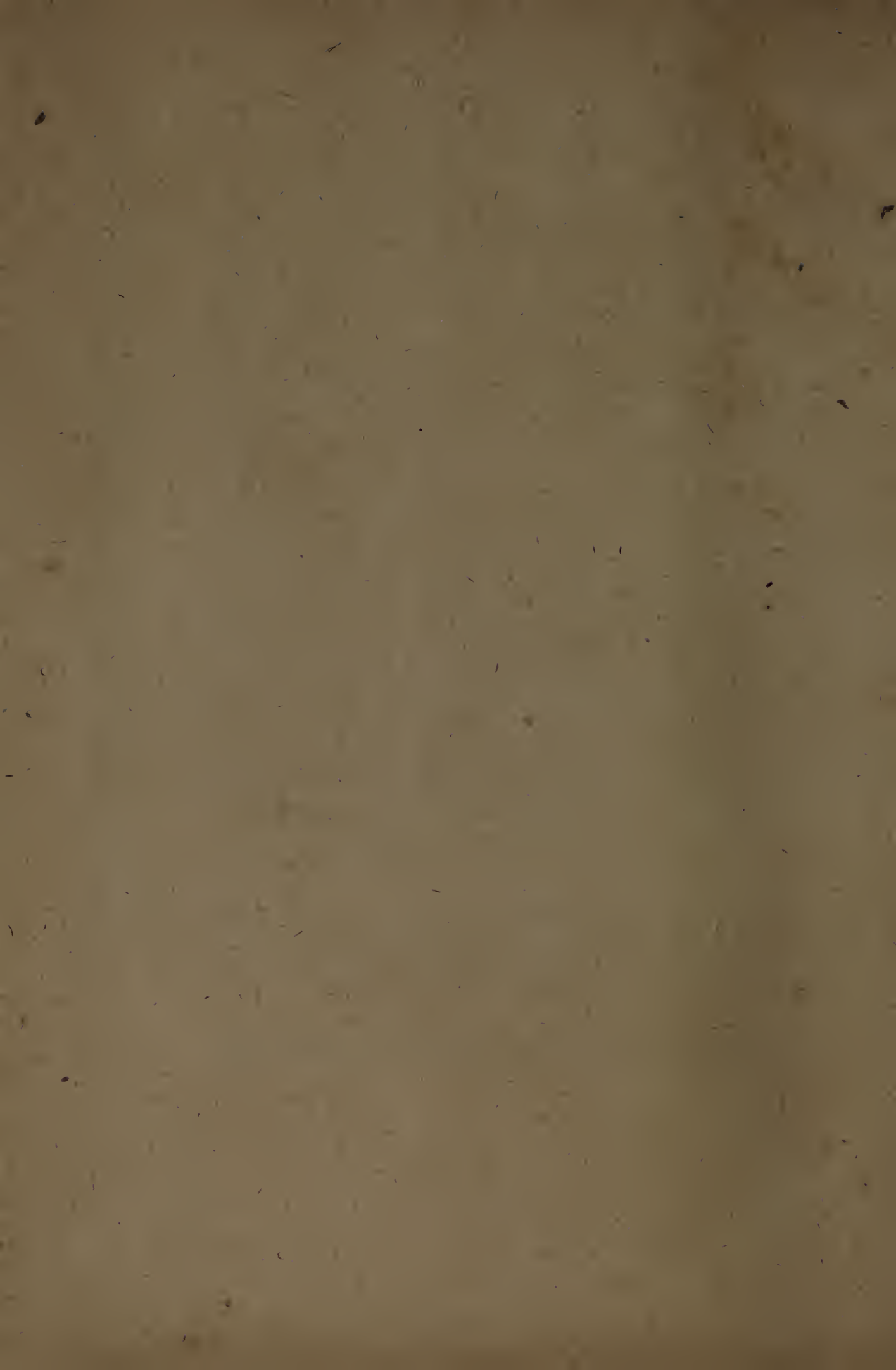
Quādo corpus xp̄i aparet in ſpetie pueruli vel carnis cruen-
te. vel cōſimili modo. nō debet ſumi ab illo cui ſic aparet.

Et ſi omībus appareat debet cuꝝ reliquiis in loco apto poni.

hec breuiſſime ex doctorū ſentētiis abſqz allegatiōib⁹

p xp̄iane religionis vtilitate ſuccincti⁹ ſunt cōportata:

Impreſſum Erffordie Anno dñi. M. lxxx. xciii.

May 1942

ERFURT

HEIDERICUS AND MARCUS AYRER

NEGLIGENTIAE et Defectus in Missa Contingentes.

1494.

Hain 6,079; Schreiber 4659; Stillwell D105.

Printed with gothic types, in quarto 127 mm., and the printed text measures 145 × 97 mm. Bound in an old vellum leaf.

THIS anonymous little tract on *Negligences and Faults which Affect the Mass* is addressed to priests. Under some twenty headings, various warnings are given about the proper care of the sacred elements. The following are examples:

Empty chalice. If the priest notices that the chalice is empty before he has pronounced the words of consecration over it, he is to fill it at once and begin from "Simili modo . . ."; if he says the words of consecration before realizing that the chalice is empty, he is to say the consecration over again.

A fly or spider in the chalice. If a fly or spider has fallen into the chalice, and this is noticed before the consecration, the wine shall be poured out and fresh wine put in. If it is seen after the consecration, the insect is to be carefully removed.

Wine frozen in the chalice. If the priest sees that the wine in the chalice has frozen, he is not to say the words of consecration over it until it is quite melted.

The host made of barley, or broken. If the priest sees before the consecration that the host is not made of wheat, he is to use another that is; if he realizes it afterwards, he is to take a wheaten host and repeat the consecration, consuming the first host directly after the newly-consecrated one.

The title-page is illustrated by a curious woodcut. It shows a priest celebrating Mass, while a mouse nibbles at the host and a fly falls into the chalice. The name of the printer is not given. However, the book is now generally attributed to Heidericus and Marcus Ay rer. The output at Erfurt was very small.

Bought in February 1939.

